

передусім психологом, адже агресія може свідчити про наявність у вихованців серйозних емоційних порушень.

Залишається тільки сподіватися, що нові механізми та підвищена увага суспільства до проблеми булінгу допоможе якщо не викоринити її зовсім, то принаймні звести до максимально можливого мінімуму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. В Україні набув чинності закон про протидію боулінгу. – 2019. URL: <https://www.unian.ua/politics/10414296-v-ukrajini-nabuv-chinnosti-zakon-pro-protidiyu-bulingu.html> (дата звернення: 15.03.2020).

2. Глібов Л. Байка «Вовк та Ягня» / Л. Глібов // Вибрані твори. – К. : Веселка, 1977. – С. 31.

3. Найдьонова Л. А. Кібербулінг, або віртуальна агресія: способи розпізнання і захист дитини / Л. А. Найдьонова ; упоряд. В. О. Снігульська. – К. : Редакції загальнопедагогічних газет, 2014. – 96 с.

4. Наумець І. Булінг – найпоширеніший прояв дискримінації дитини. – 2020. URL: https://ipress.ua/articles/buling_naupshyrenishyu_proyav_dyskryminat-sii_dytynu_159986.html (дата звернення: 20.03.2020).

5. ООН опублікував невтішну статистику булінгу в українських школах. – 2020. URL: <https://ua.news/ua/oon-opublikuvav-nevtishnu-statistiku-bulingu-v-ukrayinskih-shkolah/> (дата звернення: 12.03.2020).

6. Україна – в лідерах серед країн Європи, де поширений шкільний булінг. – 2018. URL: https://24tv.ua/health/ukrayina_v_liderah_sered_krayin_yevropi_de_poshireniy_shkilniy_buling_n1054828 (дата звернення: 10.03.2020).

7. Bullying in schools: self reported anxiety, depression, and self esteem in secondary school children. – 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/13528815_Bullying_in_schools_Self_reported_anxiety_depression_and_self_esteem_in_secondary_school_children (дата звернення: 15.03.2020).

8. Wang J., Nansel R. Tonja, Iannotti J. Ronald. Cyber and traditional bullying: differential Association with // Journal of Adolescent Health. – 2011. – V. 48 (№ 4). – P. 217–415.

Дата надходження до редакції: 19.05.2020 р.

УДК 378.035.91

DOI: 10.37026/2520-6427-2020-102-2-7-11

Борис САВЧУК,

доктор історичних наук,
професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика ДВНЗ «Прикарпатський університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ

Галина БІЛАВИЧ,

доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки початкової освіти ДВНЗ «Прикарпатський університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ

ФЕНОМЕН КОУЧИНГУ В ЗАРУБІЖНОМУ ДИСКУРСІ

У статті здійснено аналіз інтерпретацій коучингу, що впливають з доробку його провідних західних ідеологів (М. Аткинсон, Т. Голлвей, М. Дауні, К. Дуглас, А. Ківінська, Г. Кімсі-Хаус, Ф. Кліффорд, С. Кові, С. Маєвська, К. Пеп'як-Ковальська, Е. Парслоу, Т. Рає, М. Рей, Ф. Сандал, С. Торпі, Л. Уїтворт, Дж. Уїтмор, Т. Чойс, Е. Швець та ін.). Визначено спільне та особливе у тлумаченні коучингу в західному та українському науковому дискурсі.

Ключові слова: коучинг, коуч, наставник, науковий дискурс, розвиток особистості.

В статті осуществлен анализ интерпретаций коучинга, вытекающих из наследия его ведущих западных идеологов (М. Аткинсон, Т. Голлвей, М. Дауни, К. Дуглас, А. Кивинска, Г. Кимси-Хаус, Ф. Клиффорд,

С. Кови, С. Маевская, К. Пепьяк-Ковальская, Е. Парслоу, Т. Рае, М. Рэй, Ф. Сандал, С. Торпи, Л. Уитворт, Дж. Уитмор, Т. Чойс, Е. Швець и др.). Определены общие и специфические подходы толкования коучинга в западном и украинском научном дискурсе.

Ключевые слова: коучинг, коуч, наставник, научный дискурс, развитие личности.

The article analyzes coaching interpretations which result from the work of its leading Western ideologists (M. Atkinson, T. Gallway, M. Downey, K. Douglas, A. Kivinska, G. Kimsey-House, F. Clifford, S. Covey, S. Mayevska, K. Pepiak-Kowalska, E. Parslow, T. Rai, M. Ray, F. Sandal, S. Torpi, L. Whitworth, J. Whitmore, T. Choice, E. Schwetz, etc.). Their interpretations of coaching are summarized.

With the concept of «coaching» is established etymology, its kind and feature of educational coaching. The phenomenon of coaching is complex and multifaceted, has its own history and is used in various spheres of public life. Its ideology and technology provide significant potential for the development of professional pedagogical education and require reflection in the projection of Ukraine's entry into the European educational space, the transition to practical implementation of the standards actualized by the Bologna process, the growth of public requirements for teacher training. In such circumstances, the scientific and pedagogical worker of higher education institutions should actively adapt innovative ideas and technologies in the educational process of higher education, fulfilling the request for the formation of a creative, responsible teacher, able to choose their own trajectory of learning and to overcome obstacles in the path of self-development.

Synthesizing the achievements of different authors (O. Otlatskaya; I. Goliad, T. Chernova; N. Goruk; V. Maksimov; G. Poberezka; S. Romanova), we define it as a complex tool (idea, method, technology, environment) to increase the effectiveness of the educational process in the interaction of teacher-acquirer relationships, «Teacher – teacher», «teacher – administrator», etc. and in various aspects of their activities (motivation, methodology, monitoring, etc.).

The essence of coaching, the purpose, the task is investigated. Coaching as a kind of multidisciplinary multidimensional philosophy and technology of personality formation and development has proven effective in various areas of public life.

Applying of coaching as a factor and tool for the development of higher education and improvement of professional pedagogical education is manifested in interrelated aspects concerning the paradigm of subject-subject dialog relations in the student-teacher dyad, formation of participants in the educational process of coaching, applying of coaching methods and techniques for the personal and professional growth of the educational acquirer and the portfolio of achievements for the reflection and self-reflection of successes and failures in the path of self-development.

Common and peculiar features of the coaching interpretation in western and Ukrainian scientific discourse are defined.

Key words: *coaching, coach, mentor, scientific discourse, personality development.*

Постановка проблеми. Відомі англійські психологи, педагоги і менеджери Е. Парслоу і М. Рей, розробляючи техніки і методики коучингу, обґрунтували і реалізували одну з наріжних аксіом педагогіки: теоретичні моделі корисні лише в тому випадку, якщо їхнє використання допомагає сформулювати нові ідеї або концепції та розробити нові моделі, що надаються для певної специфічної ситуації [7, с. 89]. Це актуалізує потребу предметного розгляду визначеної в назві статті проблеми, адже з'ясування сутності та розмаїття дефініції «коучинг» стає не просто формальним переглядом інтерпретацій цього феномену, а передусім набуває важливого теоретичного і практичного значення. Від з'ясування спектра підходів і тлумачень коучингу значною мірою залежить його продуктивне використання як оригінальної філософії та ефективною технології формування і розвитку особистості.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Провідні західні вчені-теоретики і практики (М. Аткинсон, Т. Голві, М. Дауні, М. Доуні, К. Дуглас, С. Кові, Л. Уїтворт, Дж. Уїтмор та ін.) розробили наріжні науково-теоретичні засади використання коучингу в різних галузях суспільного життя – спорті, бізнесі, менеджменті, освіті, психології тощо. Спираючись на їхній доробок, українські вчені-педагоги (О. Відлацька, І. Голяд, Н. Горук, О. Нежинська, С. Романова, О. Соколова, В. Тименко, Т. Чернова, О. Шевчук та ін.) спричинилися до розробки підходів і шляхів використання коучингу в організації освітнього процесу вищої школи та в інших ланках системи освіти. При цьому науковці вдаються до різної інтерпретації даного феномену, що не завжди адекватно відображає, а подекуди й викривлює, перекурчує справжню суть цього насправді складного багатоаспектного явища, яке можна розглядати як окрему філософію, психологічну теорію, навчальну методичку, тренінгову технологію тощо. Це актуалізує потребу предметного з'ясування рефлексії коучингу в зарубіжному дискурсі.

Зважаючи на означену наукову ситуацію, **метою нашого дослідження** є з'ясування генези, сутності та інтерпретації коучингу в зарубіжному дискурсі задля окреслення орієнтирів його використання в українській освіті та педагогіці.

Виклад основного матеріалу. Походження та етимологію терміна «коуч» пов'язують з угорським містечком Коч, яке у XV ст. стало відомим завдяки виготовленню возів, екіпажів та карет, найкраща з яких отримала назву «каре́та з Коч». У XVI ст. її аналог стали виробляти в різних країнах Європи, при цьому автентична назва зберігалася, зокрема в Англії – як «coach» («коуч») [6, с. 8–9]. Вона асоціювалася зі швидким і точним переправленням людей із пункту відправлення до місця призначення. Поступово слово «коуч» стало символізувати те, що «допомагає швидко і правильно рухатися до мети». Його значення розширювалося, зокрема у XIX ст. англійські студенти називали «коучами» приватних педагогів і репетиторів, які допомагали швидко і якісно підготуватися до іспитів [6, с. 9].

Короткий Оксфордський словник англійської мови поняття «coach» подає як дієслово у значеннях «тренувати», «вчити», «спрямовувати», «підказувати», «постачати фактами» [цит. за: 11, с. 16]. У студіях зарубіжних авторів [1–5; 7; 10–16] дефінітив «коуч» – «coach» подається як іменник у значеннях «тренер», «наставник», а похідне від нього стрижневе поняття «coaching» буквально тлумачиться і як дієслово – «тренувати», «надихати», «наставляти», і як займенник, що стосується різних видів діяльності – тренерства, консультування, інструктування, наставництва тощо. Попри таке розмаїття дефініцій, коучинг фокусує увагу на суб'єкт-суб'єктній діяльній взаємодії, в процесі якої одна більш досвідчена особа допомагає іншій найбільш оптимальним шляхом досягнути мети.

У пострадянській науковій літературі існує тенденція щодо синонімізації, подекуди отождоження поширених у європейській освітній практиці понять, що позначають фахівця, який персонально працює з особою, яка навчається, передусім студентом, та відповідає за її академічну успішність і особистий розвиток. Це знаходить вияв у такому синонімічно-поняттєвому ряді: «коуч», «тьютор», «ментор», «фасилітатор», «едвайзер» та ін. З одного боку, вони насправді мають спільну основу, адже позначають педагогічний супровід, гнучке керівництво і спрямування наставником свого учня, вихованця,

клієнта тощо, які просуваються траєкторією особистісного саморозвитку, а з іншого – у зарубіжному та українському науковому дискурсі означені поняття та функціональна діяльність, яку вони відображають, доволі чітко розрізняються. Коучинг насамперед передбачає партнерську співпрацю між наставником і підопічним, проте відповідальність за результат лежить передовсім на особі, що навчається, адже залежить від її здатності реалізувати свій потенціал, просуваючись самостійно обраним шляхом до мети. Натомість наставництво означає, що здобувач освіти має наслідувати конкретний (іноді нав'язаний) приклад. Тьюторство (з англ. *tutor* – наставник) як його різновид, яке традиційно пов'язують з університетською освітою Британії, передбачає розробку персональних освітніх програм та індивідуалізацію освітнього процесу.

Менторство (з англ. *mentor* – наставник) фактично нівелює діалоговий, демократичний, суб'єкт-суб'єктний стиль взаємин у діаді «учитель – учень», адже допускає конструктивну (за потреби гостру) критику дій виховання, обов'язкове виконання отриманих від педагога вказівок, системне оцінювання результатів праці вихованця. Таким чином, у сучасному освітньо-педагогічному дискурсі менторство втрачає свій первісний смисл, адже, до речі, його походження як соціального явища пов'язується із Ментором (з грец. *Μέντωρ*) – героєм давньогрецької міфології, сином Алкіма з острова Итака, що був давнім товаришем Одиссея та уславився як мудрий порадник і користувався загальною довірою.

Доречно також відзначити, що в зарубіжному освітньому просторі поряд із поняттям «коучинг» активно фігурують терміни «евтагогіка» або «хьютагогіка». До наукового обігу їх увели вчені С. Хасе (Hase) і К. Кеньйоном (Kenyon) з австралійського Університету Південного Хреста. Викладена ними в праці «Від андрагогіки до ептагогіки» («From Andragogy to Neutagogy», 2000) «нова концепція самостійного навчання [самоосвіти] у XXI ст.» ґрунтується на підході, згідно з яким особистість стоїть у центрі власного навчання, тому його слід розглядати не як педагогічно- або предметно-орієнтований процес, а як процес «самоорієнтації», «самонавчання», «саморозвитку» учня [15].

Цей теоретичний концепт дещо відрізняється від стрижневої в сучасній системі освіти парадигми особистісно орієнтованого навчання, бо головна роль у цьому процесі відводиться не здобувачеві освіти, який мав би «самостійно» обирати і вивчати певний предмет, здійснювати самоконтроль і самооцінювання здобутих знань, навичок, компетенцій. Згідно з цією парадигмою при організації освітнього процесу педагогові надаються функції цілепокладання і спрямування діяльності здобувача освіти у «правильному руслі», постійному контролі та оцінюванні здійснюваного ними процесу учіння. Урешті, він несе відповідальність за рівень і якість знань, умінь та набутих учнем компетентностей. Отже, викладачеві не відводиться «маргінальна» роль, відповідно до якої він усувається від керівництва процесом навчання, яке здійснюється в «особистісному руслі учня».

Фундатором сучасного коучингу виступив педагог-теоретик Гарвардського університету Т. Геллвей (Gallwey), який у книзі «Внутрішня гра в теніс» («The Inner Game of Tennis», 1974) та ще в кількох бестселерах виклав його наріжні ідеї. Зважаючи на численні, подекуди суперечливі інтерпретації поглядів Т. Геллвея,

відзначаємо, що стрижневим для нього стало поняття «внутрішній». Воно відображало стан гравця, який за підтримки наставника повинен «сам» знайти «власний шлях» для реалізації «власних здібностей» і досягнення результату, перемоги. Їхня революційність полягала в оперті на внутрішній потенціал людини, тож роль коуча (тренера) кардинально змінювалася: він мав «не вчити, а допомагати вчитися» задля підвищення «самоефективності» учня, який самостійно просувається до мети [3].

Таким чином, коли Т. Геллвей переніс свій «метод внутрішньої гри» у сфери менеджменту і бізнесу, він дістав назву «коучингу». В його основу було покладено формулу: $P = P - B$, що буквально означає: Результат (ефективність) = Потенціал (особистісний) – Втручання (зовнішні чинники). На практиці це передбачає орієнтацію особи на пошук шляхів самоуправління змінами. Реалізація формули вимагала навчання кожного члена корпорації (від керівника до менеджера-початківця) самостійно ухвалювати оптимальні, найбільш ефективні рішення та постійно самовдосконалюватися. При цьому головним ворогом досягнення результату оголошувалися «сумніви в собі», оскільки навіть незначні помилки можуть породжувати страх перед невдачами й цього вже достатньо, щоб людина помітно знизилася свою реальну ефективність [3].

Доречно звернути увагу на те, що послідовники Т. Геллвея справедливо зауважують, що такі ідеї висловлювалися ще за античних часів. Зокрема, філософ Сократ, повчаючи співгромадян, використовував «методу» у вигляді низки запитань. Відповідаючи на них, очіки навчатися самі знаходили розуміння шляху щодо поліпшення свого життя [11, с. 17].

У 80-ті роки ХХ ст. філософію коучингу перейняли і розвинули у сферах бізнесу, управління і менеджменту, а в наступне десятиріччя коучинг сформувався як окремий вид професійної діяльності, зокрема у США він був офіційно визнаний у 2001 р. На початку ХХІ ст. у країні налічувалося близько 50 шкіл, що здійснювали підготовку із 500 видів коучингу, які охоплювали різні сфери діяльності: від масової соціальної роботи до віспроєктів і послуг [8, с. 83].

Попри розмаїття сфер і напрямів застосування, в основу коучингу покладено його сутнісну парадигму як особливий вид «навчання у взаємодії». При її ґрунтуванні провідні теоретики коучингу в царинах бізнесу, управління, менеджменту, навчання (М. Аткінсон, Рає Т. Чойс [1–2]; М. Дауні [4]; Р. Ділтс [14]; А. Ківінська, С. Масвська, К. Пеп'як-Ковальська, Е. Швець [11]; Р. Кові Стівен [5]; Дж. Уїтмор [11]; С. Торпі, Ф. Кліффорд [16], Л. Уїтворт, Г. Кімсі-Хауз, Ф. Сандал [10] та ін.) розставляли різні акценти. Основні з них трактують коучинг як:

- своєрідний «транспортний засіб», що допомагає людині пройти найкоротший шлях і досягти вищого рівня розвитку, мобілізуючи власні ресурси та усуваючи можливі перешкоди; процес, у ході якого особі та/або колективу допомагають діяти ефективно, щоб сповна реалізувати свої здібності та ресурси [14];

- свідомо створені партнерські стосунки, які допомагають особистості ефективно діяти, самореалізуватися та навчатися нового впродовж життя [10, с. 6–8];

- мистецтво сприяти підвищенню результатів у навчанні та розвитку особистості [4];

- процес співпраці, орієнтований на саморозвиток особистості шляхом саморефлексії власної діяльності та застосування своїх знань і вмінь [16];

- досягнення позитивних змін завдяки мобілізації внутрішнього потенціалу людини та всієї команди або організації [1–2];

- процес підтримки, розвитку, зміцнення знань і вмінь за допомогою іншої особи (коуча) на основі визначення конкретних цілей і завдань; постійна рефлексія і саморефлексія вироблення нових моделей поведінки; регулярний зворотний зв'язок у діаді «учень – коуч» [Coaching] та ін.

Поряд із розмаїттям означених та інших трактувань коучингу важливим орієнтиром для розуміння його сутності вважаємо інтегроване консолідоване визначення Міжнародної Федерації Коучингу (International Coach Federation – ICF), яка відіграє провідну роль у розробці теорії та практики цього феномену. В її базовому документі – «Етичному кодексі коучингу» – він визначається як збудований за принципами партнерства процес, що стимулює мислення і творчість особи та надихає її на максимальне розкриття особистісного і професійного потенціалу. Процес коучингу передбачає постійні професійні взаємини, які допомагають досягати значущих результатів у кар'єрі, особистому і громадському житті, поглиблювати знання, покращувати особистісний коефіцієнт корисної дії та підвищувати якість життя загалом [13].

Особливість міждисциплінарного характеру коучингу полягає в тому, що, запозичивши чимало ідей з філософії, психології, інших галузей знань, він «перенаправив» їх у сфери бізнесу, менеджменту, управління, освіти тощо. Тому існує тенденція ототожнення понять «коуч», «тренер», «консультант», «експерт», навіть «психолог» і «терапевт» тощо. Утім науковці застерігають від такого підходу, демонструючи їхні відмінності [6, с. 12–16].

Критичне прочитання та зіставлення ідейних засад і постулатів коучингу, представлених його ідеологами, з одного боку, та осмислення цього феномену в українському науково-педагогічному дискурсі, з іншого, виявило одну принципову суперечність. Йдеться про те, що вітчизняні дослідники, обґрунтовуючи сучасні парадигми особистісно орієнтованого навчання та суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому процесі, у вищій школі з позицій коучингу представляють науково-педагогічного працівника як головного «спрямовуючого суб'єкта» педагогічної взаємодії. Саме він є відповідальним за кінцевий результат навчання і набуття знань, умінь, компетентностей іншим «суб'єктом» – здобувачем освіти, який фактично перетворюється на «об'єкт». За такої постановки проблеми не має сенсу ототожнювати і наділяти викладача ЗВО функціями коуча.

Згідно з принципами класичного коучингу взаємодія в діаді «студент – викладач» має відповідати засадам реального «студентоцентризму», за якими студент сам обирає траєкторію власного розвитку, самостійно просувається обраним шляхом до власної мети, а викладач як коуч-наставник (а не ментор) спрямовує (підказує) та стимулює процес самонавчання студента як активного, самостійного, самодостатнього суб'єктного учасника освітнього процесу.

Зважаючи на багатогранність і міждисциплінарність коучингу, він, як засвідчує низка публікацій, яку простежуємо на початку XXI ст., здебільшого аспектно розглядається із позицій окремих конкретно-педагогічних студій. Тому в українській педагогічній науці відсутнє його більш-менш чітке, консолідоване розуміння, хоча окремі концептуальні розвідки, приміром С. Романової (2010) [8],

навчальні посібники (О. Ніжинської В. Томенко (2017) [6] та ін.) наближають нас до розв'язання цього завдання.

Висвітлюючи феномен коучингу з різних позицій теорії і практики педагогіки, українські автори не завжди увиразнюють його стрижневі засади і концептуальні основи. При цьому поширені твердження на кшталт того, що коучинг «перекочував в освіту з бізнесу і менеджменту», або його розуміння (чи ототожнення) з освітньою технологією. Насправді західні фахівці налічують близько десяти базових різновидів коучингу: коучинг лідерства (супровід і мотивація працівників); лайф-коучинг (планування життя, досягнення особистих цілей); кар'єрний або професійний коучинг (охоплює процес від пошуку роботи до визначення цілей і планування шляхів їхнього досягнення); адміністративний коучинг; бізнес-коучинг; коучинг спорту; сімейний коучинг; коучинг особистої ефективності тощо. Із-поміж них як окремий різновид виокремлюється освітній коучинг («edu-coaching»), який активно застосовується не лише у вищій школі, а й освіті дорослих, неформальному навчанні, в системі професійної перепідготовки на підприємствах та підвищенні кваліфікації за різними освітніми програмами тощо.

Висновки. Отже, західні фундатори та ідеологи коучингу розробили його відносно цілісну й водночас доволі складну, багаторівневу модель як філософії, психологічної теорії та практичної технології особистісного зростання. Вона знайшла широке застосування в різних сферах суспільного життя, починаючи від спорту, менеджменту, бізнесу й завершуючи освітою, професійною підготовкою до реалізації різногалузевих проєктів тощо. При цьому в основі коучингу завжди залишається базовий принцип партнерських стосунків, що стимулюють мислення і творчість особи та надихають її на максимальне розкриття особистісного і професійного потенціалу в процесі самостійного просування до обраної мети. Саме в такому сенсі феномен коучингу має осмислюватися, розроблятися і втілюватися у процесі реалізації сучасних освітніх парадигм особистісно орієнтованого навчання, суб'єкт-суб'єктних стосунків, студентоцентризму, що становлять стрижень організації освітнього процесу у вищій школі та інших ланках освітньої системи України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аткинсон М., Рае Т. Чойс. Мастерство жизни: внутренняя динамика развития / М. Аткинсон, Рае. Т. Чойс ; пер. с англ. – Москва : Альпина Пабlisher, 2012. – 214 с.
2. Аткинсон М. Пошаговая система: наука и искусство коучинга / М. Аткинсон ; пер. с англ. – Киев : Companion Group, 2009. – 256 с. URL: http://loveread.ec/read_book.php?id=55116&p=54 (дата звернення: 03.11.2019).
3. Гэллуэй Т. У. Теннис. Психология успешной игры / Т. У. Гэллуэй. – Москва : Олимп-Бизнес, 2010. – 208 с. URL: <https://www.libfox.ru/634921-u-timoti-gel-luey-tennis-psihologiya-uspeshnoy-igry.html> (дата звернення: 03.11.2019).
4. Дауни М. Эффективный коучинг: уроки коуча для коучей / М. Дауни ; пер. с англ. – Москва : Изд-во «Добрая книга», 2008. – 288 с.
5. Кови С. Р. Семь навыков высокоэффективных людей: мощные инструменты развития личности / С. Р. Кови. – Москва : Альпина Бизнес Букс, 2006. – 375 с.

6. Нежинська О. О. Основи коучингу : навчальний посібник / О. О. Нежинська, В. М. Тименко. – Київ = Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2017. – 220 с.

7. Парслоу Е. Коучинг в обучении. Практические методы и техники / Е. Парслоу, М. Рей. – С-Пб. : Питер, 2003. – 204 с.

8. Романова С. М. Коучинг як нова технологія в професійній освіті / С. Р. Романова // Вісник Нац. авіац. ун-ту. – 2010. – Вип. 3. – С. 83–86. – (Серія «Педагогіка. Психологія»).

9. Соколова Е. И. Анализ терминологического ряда «коуч», «ментор», «тьютор», «фасилитатор», «эдвайзер» в контексте непрерывного образования / Е. И. Соколова // Непрерывное образование: XXI век. – 2013. – Вып. 4. – С. 124–135.

10. Уитворд Л. Коактивный коучинг / Л. Уитворд, Г. Кимси-Хауз, Ф. Сандал; пер. с англ. – Москва : Изд-во Центра поддержки корпоративного управления и бизнеса, 2004. – 360 с.

11. Уитмор Дж. Коучинг высокой эффективности / Дж. Уитмор ; пер. с англ. – Москва : Международная академия корпоративного управления и бизнеса, 2005. – 168 с.

12. Coaching / Anna Cywińska, Sylwia Majewska, Kamila Pełciak-Kowalska Eliza Szewc. – Lublin : Wydanie pierwsze, 2013. – 190 s.

13. ICF Credential – International Coach Federation. URL: <https://coachfederation.org/icf-credential> (дата звернення: 02.11.2020).

14. Dilts R. Od przewodnika do inspiratora, czyli coaching przez duże «C». – Warszawa : PINLP, 2006. – 444 s. URL: https://www.koob.ru/dilts_robert (дата звернення: 02.11.2019).

15. Hase S., Kenyon C. 2000, 'From Andragogy to Heutagogy', Ulti-BASE In-Site, December. URL: <http://pandora.nla.gov.au/nph-wb/20010220130000/http://ulti-base.rmit.edu.au/New/newdec00.html> (дата звернення: 02.11.2019).

16. Thorpe S., Clifford J. Coaching Handbook: An Action Kit for Trainers and Managers. – London : Cogan Page, 2003. – 229 p. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/The-c> (дата звернення: 01.11.2019).

Дата надходження до редакції: 21.04.2020 р.

УДК 37.035.6:371(477.8)

DOI: 10.37026/2520-6427-2020-102-2-11-14

Марія БАГРІЙ,

*кандидат філологічних наук,
докторант Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ*

ПИСЬМЕННИКИ-ПЕДАГОГИ XIX – 30-Х РОКІВ ХХ СТ. – АВТОРИ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

У статті окреслено період пробудження самосвідомості українського народу на основі суспільності, культурно-освітнього руху, українського шкільництва, коли викристалізуються ідеї культуровідповідності й вільного виховання особистості, відбувається не лише розробка, а й часткове впровадження цих ідей у навчально-виховний процес на основі використання змісту й відповідних форм і методів практичної роботи. Аналіз життя і діяльності, літературних творів письменників-учителів цього часу дає можливість стверджувати, що просвітництво, громадянська свідомість, патріотизм, відданість інтересам народу властиві передусім самим митцям, їхні літературні твори, громадська та просвітницька діяльність насичені низкою виховних

ситуацій, характерами, поглядами, вчинками людей, які жили на території Західної України у кінці XIX – 30-х роках ХХ ст.

Ключові слова: *освіта, письменники-педагоги, Західна Україна, автор, навчально-методичне забезпечення.*

В статті обозначен період пробудження самосвідомості українського народу на основі общественности, культурно-образовательного движения, украинских школ, когда выкристаллизовываются идеи культуры и свободного воспитания личности, происходит не только разработка, но и частичное внедрение этих идей в учебно-воспитательный процесс на основе использования содержания и соответствующих